

Розділ IV

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО. КРИМІНОЛОГІЯ

УДК: 343.9 (477)

DOI: <https://doi.org/10.32366/2523-4269-2019-67-2-99-108>

Бичін Сергій Олександрович

(Центральний відділ поліції ГУНП
у Донецькій області, м. Маріуполь)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2895-1217>

РЕАЛІЗАЦІЯ КРИМІНОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В ДІЯЛЬНОСТІ ДЕТЕКТИВІВ

У статті досліджено особливості реалізації кримінологічної політики України в діяльності детективів. Проаналізовано сутність, механізм формування та реалізації кримінологічної політики України. Визначено стан та розроблено пропозиції з удосконалення реалізації кримінологічної політики України в діяльності державних та приватних детективів.

Ключові слова: кримінологічна політика; формування; реалізація; механізм; злочинність; детектив.

Постановка проблеми. Загрозою безпеці суспільства, безумовно, є злочинність і пов'язані з нею криміногенні явища та процеси. Сучасний стан та тенденції розвитку злочинності унеможливають оцінку соціуму як кримінологічно безпечного. Серед тенденцій у галузі злочинності виокремлюють поступове відставання соціально-правового контролю за злочинністю. Причини численні та різноманітні: негативні (безсилля перед злочинністю) і позитивні (гуманізація, демократизація та легітимація цієї боротьби) [22, с. 133]. Зрозуміло, що запобігання злочинності має враховувати різноманітність факторів соціального розвитку, викликів сьогодення, зовнішніх та внутрішніх загроз. У межах одного державного відомства або в процесах міжвідомчої взаємодії досягти відчутних результатів запобігання злочинності неможливо. У зв'язку із цим суспільство через державні та громадські інституції розробляє ідеологію запобігання злочинності, стратегію запобіжного впливу та безпечного середовища, яка останнім часом отримала назву «кримінологічна політика».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Слід зазначити, що питанням розвитку та науково-практичного забезпечення запобігання злочинності присвятили свої праці такі вітчизняні вчені, як М. І. Бажанов, О. М. Бандурка, Ю. В. Баулін, П. С. Берзін, В. М. Бесчастний, В. І. Борисов, Б. М. Головкін, В. К. Гришук, Н. О. Гупорова, О. О. Дудоров, О. М. Костенко, О. М. Литвинов, В. А. Мисливий, А. А. Музика, В. О. Навроцький, Є. С. Назимко, М. І. Панов, А. В. Савченко, В. В. Сташис, Є. Л. Стрельцов, В. Я. Тацій, В. П. Тихий, В. О. Туляков, В. І. Тютюгін, Є. В. Фесенко, П. Л. Фріс, М. І. Хавронюк, В. В. Шаблистий та ін. Однак питання запобіжної детективної діяльності ще комплексно не досліджено.

Формування мети статті. Отже, метою статті є визначення стану кримінологічної політики України та розроблення пропозицій з удосконалення її реалізації в діяльності детективів.

Виклад основного матеріалу. Незважаючи на те що на офіційному державному рівні цей напрям державної політики не визнано (на кшталт економічної, соціальної, культурної політики тощо), його значення неможливо перебільшити. Як зазначають О. М. Джужа та В. В. Василевич, «формування й реалізація виваженої, ефективної та збалансованої кримінологічної політики держави має забезпечити активну й дієву боротьбу зі злочинністю, а зміцнення законності та правопорядку має бути пріоритетними в діяльності всіх державних органів влади, органів місцевого самоврядування й суспільства загалом. Проте розроблення теоретичних і практичних засад кримінологічної політики належить до значущих та складних проблем сучасної антикримінальної діяльності держави. Зокрема невизначеність доктринальних положень кримінологічної політики, її понятійного апарата, методологічного інструментарію, змісту, напрямів, пріоритетів і форм реалізації зрештою позначається на рівні ефективності боротьби зі злочинністю в країні» [8, с. 33]. Варто зауважити, що одні науковці ототожнюють кримінологічну політику з кримінальною, інші ж – визначають їх рівнозначними напрямками розвитку державної політики у сфері протидії злочинності [24, с. 115–116].

Незважаючи на різноманітність поглядів стосовно визначення поняття «кримінологічна політика» [8, с. 42; 13, с. 94; 14, с. 225; 28, с. 133; 29, с. 184], його основним змістом, основоположною ідеєю є запобігання злочинності [1, с. 40].

На переконання вітчизняних кримінологів, універсальним є визначення кримінологічної політики, запропоноване В. В. Голіною [2–6]. З точки зору вченої, кримінологічна політика – це складова частина державної внутрішньої соціально-економічної політики, що на основі Конституції України, законодавчих і нормативно-правових актів, теорії кримінології й інтегрованих нею для потреб запобігання злочинності здобутків інших галузей знань визначає директивні засади та шляхи, якими керується держава при здійсненні нерепресивної протидії злочинності та її проявам. Тим самим кримінологічна політика виступає як єдність, по-перше, державної концепції запобігання злочинності, що виражається у відповідних директивних актах; по-друге, кримінологічної теорії запобігання злочинності; по-третє, особливого виду діяльності держави, її органів, суспільства, громадськості, спрямованої на ефективний результат [5, с. 195–196].

У реальному суспільному житті кримінологічна політика має дві форми існування – формування та реалізацію. Формується кримінологічна політика на рівні законодавчих та інших нормативно-правових актів, що встановлюють стратегічні напрями, методи, методики, принципи тощо розвитку запобіжної діяльності в країні (Конституція України, Кримінальний, Кримінальний процесуальний, Кримінально-виконавчий кодекси України, закони України, укази Президента України, постанови, розпорядження Кабінету Міністрів України тощо). Формування кримінологічної політики по суті є «визначенням перспективних цілей і пріоритетів діяльності, чільних напрямів і засобів реалізації зазначених цілей на основі державницької, національної ідеології правової соціальної держави» [29, с. 186]. Реалізується ж зазначена політика виключно в правозастосовній діяльності, у безпосередній діяльності із запобігання злочинності. Зрозуміло, що обидві форми існування кримінологічної політики є взаємозалежними.

Запропонована модель форм існування кримінологічної політики корелює з кримінально-правовою категорією «кримінально-правове регулювання суспільних відносин». Кримінально-правове регулювання суспільних відносин здійснюється на двох рівнях – нормативному (законодавчому, правотворчому) та індивідуальному (правозастосовному), тобто охоплює як законотворення, так і правозастосування [23, с. 29]. Такий підхід надає можливість розглядати міждисциплінарні питання кримінально-правових наук синхронно та комплексно, від стадії формування (законодавчий, стратегічний аспект) до стадії реалізації (правозастосовний, тактичний аспект).

Правотворча діяльність – це діяльність державних і приватних органів, підприємств, установ чи організацій (або всього народу, територіальних громад), яка спрямована на закріплення (встановлення) у нормативних актах обов'язкових для виконання правил по-

ведінки, що є втіленням волі народу з урахуванням вимог соціального прогресу [7, с. 14]. З організаційної точки зору, правотворчість є способом упорядкування суспільних відносин, визначенням дороговказу розвитку правоохоронних органів за найбільш доцільними напрямками функціонування суспільства, виходячи з вимог його об'єктивного розвитку.

Правозастосовна діяльність – це необхідна гарантія практичного забезпечення прав і свобод людини. Саме на цьому рівні кримінологічна діяльність стає тією силою в діяльності органів правозастосування, що реально впливає на поведінку суб'єктів правовідносин. Питання гарантування прав особистості, зміцнення законності й правопорядку, забезпечення досягнення мети протидії злочинності та інші актуальні проблеми політики тут переходять у площину практичної реалізації [12, с. 92–93]. На феноменологічному рівні в правозастосуванні знаходить своє безпосереднє відображення правотворча діяльність.

Відносно кримінологічної політики доречно використовувати одночасно два напрями в організації та здійсненні – загальний (стосовно системи загалом) і спеціальний (стосовно окремих елементів). При цьому в рамках основних галузей, задіяних у реалізації такої політики, можна не тільки сформулювати першочергово важливі питання, а й намітити стратегічно вивірені довготривалі завдання, що переслідують досягнення кінцевої мети [29, с. 185]. З точки зору запобіжної діяльності правоохоронних органів, йдеться про лінійний та нелінійний спосіб її здійснення. Перший – це діяльність із запобігання конкретно визначеним видам злочинів (окремі елементи в системі злочинності), другий – це діяльність із запобігання злочинності загалом.

Слід зазначити, що існування окремих, хоча й комплексних, нормативно-правових актів (на кшталт законів) не може забезпечити повноцінну діяльність із запобігання злочинам. Запобіжна діяльність не може набути комплексних характерних рис без належним чином забезпеченого зв'язку законодавчого акта з правоохоронною діяльністю. Цей зв'язок забезпечують нормативно-правові акти, що визначають стратегію й тактику запобіжної діяльності.

Як справедливо зауважив О. М. Литвинов, у кримінологічній стратегії варто виділяти чотири аспекти, урахування яких дозволяє при організації та здійсненні протидії злочинності не втрачати ознак перспективності й разом із тим не допускати суб'єктивістських і волюнтаристських рішень. Перший аспект кримінологічної стратегії полягає в тому, що визначається її кінцева мета у формі світоглядної позиції з питань призначення, ролі, місця та методів протидії злочинності. Другий аспект пов'язаний із визначенням контуру політичного курсу держави у сфері протидії злочинності на конкретному історичному етапі розвитку суспільства. Третій аспект стосується її цільових настанов на конкретній стадії розвитку, четвертий – у рамках певного періоду [19, с. 378].

У зв'язку із цим, сучасна злочинність обумовлює нагальну необхідність розробки систематичних стратегій та диференційованих концепцій запобігання, які б ураховували цілу низку складових, зокрема надзвичайно складний детермінативний комплекс наявних форм та видів кримінальності, тенденцію її транснаціоналізації, міжнародно-правові стандарти запобігання кримінальній делінквентності та поводження з правопорушниками тощо [14, с. 226–227]. Саме в контексті діяльності правоохоронних органів виявляється важливість розроблювання, ухвалення та впровадження нормативно-правових актів стратегічного й тактичного характеру. У названих документах окреслюється детермінативний комплекс, зазначається мета та завдання щодо вирішення найбільш актуальних системних проблем.

Кримінологічна стратегія надає функціонуванню протидії злочинності стабільності, планомірності, спрямованості, забезпечує безпосередність і послідовність розробки завдань діяльності та їхню диференціацію за рівнями та сферами застосування. Вона служить своєрідною платформою для довгострокових і перспективних планів діяльності окремих суб'єктів, убирає в себе фундаментальні надбання науки та новітні форми організації практичної сторони справи, чітко визначає засоби, у тому числі обумовлені спе-

цифікою дії механізмів реалізації довгострокової кримінологічної політики [19, с. 378–379].

Стратегія ж запобіжної діяльності в конкретній галузі суспільних відносин спрямована на реалізацію положень стратегії більш загального порядку та законодавства загалом. Вона, як і стратегія діяльності правоохоронних органів, характеризується такими ознаками: «по-перше, є системою теоретичних положень, сукупністю політико-правових ідей, розгорнутих на довгострокову перспективу; по-друге, визначає загальну орієнтацію діяльності правоохоронної системи, фундаментальні цілі й довгострокові завдання, основні напрями правоохоронної діяльності; по-третє, виходить із вимог системи об'єктивних законів у сфері протидії злочинності» [31, с. 35].

Кримінологічна стратегія має містити відповіді на такі запитання:

- наскільки актуальна в цей момент проблема протидії злочинності?
- у чому полягають особливості та які основні тенденції розвитку злочинності?
- які цілі та завдання держави й суспільства у сфері протидії злочинності?
- які результати діяльності з протидії злочинності очікуються?
- які основні напрями досягнення бажаних результатів протиборства зі злочинністю?
- Кримінологічна стратегія повинна також включати:
- характеристику зовнішніх і внутрішніх загроз від злочинності;
- визначення критеріїв і показників, що характеризують кримінологічну обстановку і її стан; рівень безпеки, що гарантує надійний захист життєво важливих інтересів громадян;
- механізм забезпечення діяльності з протидії злочинності шляхом застосування всіма державними й суспільними інститутами правових, економічних, адміністративних, політичних та інших заходів кримінологічного впливу [19, с. 381; 20, с. 555–556].

Для належного впровадження запобіжної стратегії в суспільне життя та діяльність правоохоронних органів завжди розроблюється комплекс заходів, спрямованих на виявлення та усунення причин і умов учинення деліктів, захист інтересів людини, суспільства й держави від протиправних посягань, а також налагодження дієвої співпраці між суб'єктами, що діють у цій сфері.

Стратегію запобіжної детективної діяльності слід розглядати в контексті напрямів діяльності державних і приватних детективів, сфер суспільних відносин, до яких вони є дотичними, а також викликів сучасної злочинності відповідно до певних напрямів. Якщо діяльність антикорупційних та поліцейських детективів чітко прив'язана до конкретних видів правопорушень та злочинності в певних сегментах суспільних відносин, то приватна детективна діяльність має відігравати загальну запобіжну щодо злочинності роль, а також бути відповідним маркером діяльності державних правоохоронних органів. Зазначена стратегія має бути спрямована на забезпечення стабільності, довготривалості та перспективності реалізації кримінологічної політики.

Також поруч із стратегією, тобто програмним документом запобіжної діяльності загальнодержавного значення, може бути концепція. Як зазначає В. В. Голіна, кримінологічна політика, як, мабуть, будь-яка державна політика, її зміст, напрями реалізації, цілі та інші необхідні компоненти, знаходить своє вираження у відповідній концепції, що містить офіційний погляд на проблему кримінологічного (а не іншого) запобігання злочинності в країні, який згодом знайде свою «матеріалізацію», конкретизацію у вигляді планів чи програм [5, с. 197].

Для прикладу, метою Концепції реалізації державної політики у сфері профілактики правопорушень (далі – Концепція) на період до 2015 року, схваленої Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 листопада 2011 р. № 1209-р., є забезпечення ефективної реалізації державної політики у сфері профілактики правопорушень шляхом розроблення та здійснення комплексу заходів, спрямованих на виявлення та усунення причин і умов учинення злочину, захист інтересів людини, суспільства й держави від протиправних посягань, а також налагодження дієвої співпраці між центральними й місцевими ор-

ганами виконавчої влади, Радою міністрів Автономної Республіки Крим та громадськістю в зазначеній сфері. У Концепції визначаються шляхи та способи розв'язання низки проблем, очікувані результати від її реалізації, обсяг фінансових, матеріально-технічних, трудових ресурсів [16]. Постановою Кабінету Міністрів України від 8 серпня 2012 р. № 767 було затверджено План заходів з виконання Концепції реалізації державної політики у сфері профілактики правопорушень на період до 2015 р. [25].

На перший погляд запобіжна детективна діяльність загалом не може бути об'єднана в одну систему, оскільки суб'єкти її здійснення є різноманітними, їхні повноваження або правовий статус урегульовано неоднорідними законодавчими актами, їм властива різна відомча підпорядкованість, різні методи та засоби впливу тощо. Однак специфіка діяльності детективів в Україні акцентована на найбільш важливих напрямках запобігання злочинності – корупційних кримінальних правопорушеннях та особливо тяжких злочинах (державні детективи); на професійному виявленні детермінанта злочину, здійснюваному фахівцями інформуванні про злочин (приватні детективи). У зв'язку із цим, комплексний державницький підхід до організації окресленої діяльності є гарантією належного забезпечення прав і свобод людини та громадянина в нашій державі.

Належна організація запобіжної діяльності детективів надасть можливість забезпечити:

- одноманітність діяльності правоохоронних органів у проведенні державної політики;
- законність дій правоохоронних органів, включаючи захист прав і законних інтересів громадян, що стикнулися з юридичною системою;
- застосування найефективніших методів і прийомів здійснення судочинства та запобігання можливим помилкам;
- створення необхідних (стабільних, надійних та незмінних) умов громадянам у разі звернення до правоохоронних органів [17, с. 72].

Для того щоб забезпечити єдність реалізації кримінологічної політики в запобіжній діяльності детективів, необхідно комплексно розглянути особливості функціонування детективних підрозділів за визначеними напрямками роботи. Однак комплексність може бути досягнута виключно завдяки аналізу кожної окремої складової запобіжної детективної діяльності. Тому доцільно виокремити кожний напрям.

Передусім проаналізуємо реалізацію кримінологічної політики в діяльності державних детективів. Вона визначається за двома узагальненими напрямками, як-от: запобігання корупційним правопорушенням та запобігання особливо тяжким злочинам.

Національне антикорупційне бюро України (далі – НАБУ, Національне бюро) протидіє кримінальним корупційним правопорушенням, які вчинені вищими посадовими особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та становлять загрозу національній безпеці.

Наразі чинним є Закон України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014–2017 роки» [9], хоча наявний проект Закону України «Про Антикорупційну стратегію на 2018–2020 роки» [26], який був схвалений урядом ще у квітні 2018 року, досі не прийнятий Верховною Радою України. Проектом цього закону визначено відповідно до сучасної ситуації в державі основні напрямки державної антикорупційної політики та продовження діяльності в окреслених раніше напрямках [21, с. 122].

На думку фахівців, у разі відсутності стратегічних концептуальних ідей і цілей, принципів і пріоритетів, довгострокових загальнодержавних програм, заснованих на глибокому науковому підґрунті, не може бути ніякої антикорупційної політики, а є лише її видимість [18, с. 180]. Такий стан справ існував до жовтня 2014 р. Як зазначається в Законі України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014–2017 роки», «однією з основних причин неналежного виконання Національної антикорупційної стратегії на 2011–2015 роки (була чинною до ухвалення

цього Закону – С.Б.) як основного програмного документа в антикорупційній сфері стала відсутність всупереч міжнародному досвіду чітких індикаторів стану та ефективності її виконання. У зазначеній Стратегії відсутній також механізм моніторингу та оцінки її виконання – не передбачено, яким чином мала виконуватися відповідна робота Національним антикорупційним комітетом та в який спосіб повинна залучатися до цих процесів громадськість. Отже, можна констатувати, що на сьогодні в Україні фактично відсутня ефективна стратегія протидії корупції, яка б враховувала гостроту проблеми та актуальність ситуації» [9].

Законом України «Про Національне антикорупційне бюро України» встановлена вимога звітування цього органу про результати роботи. Директор НАБУ щороку не пізніше 10 лютого та 10 серпня подає Президенту України, Верховній Раді України та Кабінету Міністрів України письмовий звіт про діяльність Національного бюро протягом попередніх шести місяців. Письмовий звіт про діяльність Національного бюро повинен містити інформацію про статистичні дані стосовно результатів діяльності з обов'язковим зазначенням установлених відомостей, серед яких:

- кількість зареєстрованих заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення в розрізі кримінальних правопорушень, віднесених законом до підслідності Національного бюро;
- кількість оперативно-розшукових справ, заведених Національним бюро, та їхня результативність;
- кількість осіб, щодо яких складено обвинувальні акти про вчинення ними кримінальних правопорушень, віднесених законом до підслідності Національного бюро;
- кількість осіб, щодо яких набрав законної сили обвинувальний вирок суду стосовно вчинення ними кримінальних правопорушень, віднесених законом до підслідності Національного бюро;
- кількість осіб, щодо яких набрав законної сили виправдувальний вирок суду відносно вчинення ними відповідних правопорушень.

Як зазначається у звіті НАБУ, відповідно до результатів роботи в другому півріччі 2018 р. понад 100 осіб учинили корупційні діяння. Стосовно 61 особи розслідування завершено та складено обвинувальний акт. Третина обвинувачених – посадовці великих підприємств та судді; розпочато 577 розслідувань, 32 справи скеровано до суду, відшкодовано збитків на 92,2 млн. грн. тощо [11]. Звіти містять вичерпну інформацію за всіма напрямками роботи НАБУ, окремі відомості про детермінацію корупційної злочинності та вжиті заходи у сфері запобігання корупції.

Так от, кримінологічна політика у сфері запобігання корупційним злочинам нині характеризується належним рівнем сформованості та організованості (починаючи від базових законів і завершуючи планами виконання Антикорупційної стратегії). Єдиним вагомим недоліком є рудиментарність законодавчої бази, оскільки час, на який розрахована Антикорупційна стратегія, минув. Тому потребують вирішення питання щодо оцінки реалізації стратегії до 2017 року, а також ухвалення стратегії на 2019–2022 рр.

Відносно реалізації кримінологічної політики у сфері запобігання особливо тяжким злочинам у діяльності поліцейських детективів необхідно визнати: зараз вона знаходиться на рівні формування. Це обумовлено тим, що, незважаючи на оголошену реформу поліцейської детективної діяльності, цей напрям перебуває в стадії пілотного проекту. На законодавчому рівні не врегульовано правові засади саме їхньої діяльності. Тому на поліцейських детективів та їхні підрозділи розповсюджується дія загальних законодавчих актів у цій сфері (Кримінальний кодекс України, Кримінальний процесуальний кодекс України, Закон України «Про Національну поліцію» тощо). Відповідний напрям кримінологічної політики сформований як нормативно-правовими актами загального характеру, так і спеціальними законами й підзаконними нормативно-правовими актами.

У Стратегії розвитку системи Міністерства внутрішніх справ України до 2020 року (далі – Стратегія) зазначено, що у сфері протидії злочинності тепер існують такі виклики:

- підвищення рівня злочинності, обумовлене чинниками складної соціально-економічної ситуації в державі, внутрішніми та зовнішніми загрозами національній безпеці в умовах гібридної війни;
- низький рівень ефективності превентивних заходів у сфері протидії злочинності;
- відсутність ефективної взаємодії суб'єктів забезпечення національної безпеки України у сфері боротьби зі злочинністю;
- зростання транснаціональної злочинності та необхідність розвитку міжнародного співробітництва в боротьбі з організованою злочинністю;
- низький рівень використання аналітичних інструментів у протидії злочинності й прогнозуванні відповідних загроз;
- низька ефективність проведення досудового розслідування як наслідок недосконалості правових механізмів, надмірного навантаження на органи досудового розслідування та їхньої неукомплектованості [27].

Необхідними кроками усунення цих викликів, між іншим, визначено таке:

- підвищення ролі превентивної діяльності у сфері протидії злочинності й упровадження відповідних локальних програм у рамках єдиної політики, сформованої МВС;
- удосконалення організаційних і правових основ для посилення боротьби з організованою злочинністю та протидії торгівлі людьми, наркозлочинності та кіберзлочинності;
- підвищення професіоналізму працівників органів системи МВС стосовно використання форм і методів оперативно-розшукової діяльності;
- розвиток міжнародної взаємодії у сфері протидії організованим і транснаціональній злочинності;
- розвиток системи ювенальної превенції у сфері відповідальності органів системи МВС.

За вказаним напрямом реалізації Стратегії очікуються зміцнення громадської безпеки й правопорядку в державі завдяки реалізації превентивних програм і підвищенню спроможності органів системи МВС у протидії злочинності.

Метою іншого документа – Концепції державної політики у сфері боротьби з організованою злочинністю (далі – Концепція) – є визначення напрямів та механізмів реалізації державної політики у сфері боротьби з організованою злочинністю шляхом формування нових та вдосконалення наявних норм кримінального, кримінально-процесуального та кримінально-виконавчого законодавства й практики їхнього застосування, а також розроблення та виконання організаційних заходів, спрямованих на запобігання виникненню організованих злочинних угруповань і вчиненню ними злочинів. У Концепції визначено термін дії, напрями, очікувані результати, джерела фінансування її реалізації; шляхи та засоби розв'язання проблеми [15].

У 2018 році Національною поліцією було зафіксовано 455,8 тисяч кримінальних правопорушень, що на 34 тисячі менше, ніж у 2017 році (490,3). У 2018 році було вчинено 1407 умисних убивств. 9 з 10 таких злочинів розкрито (1285). Протягом року підрозділом з протидії торгівлі людьми викрито 21-у (15 – у 2017 році) організовану групу, порушено 276 кримінальних проваджень за ст. 149 (торгівля людьми) КК України. 109 особам оголошено про підозру. У 2018 році поліцейські викрили 1800 фактів хабарництва на суму 60,7 млн. гривень. Як зазначає голова Національної поліції України генерал поліції першого рангу С. М. Князев, «перший глобальний напрямок розвитку поліції – продовження розбудови кримінальної поліції та імплементація інституту кримінальних проступків у практичну роботу поліції. Також буде продовжено експериментальний проект детективів» [10].

Варто зауважити, що детективна поліцейська діяльність на сьогодні належним чином не урегульована. Незважаючи на наявність документів стосовно реформування полі-

ції, розвитку та диференціації підрозділів, заходів запобігання особливо тяжким злочинам, ми маємо ситуацію правової невизначеності в цій сфері. Відповідні концепції та стратегії перебувають на рівні підзаконних нормативно-правових актів, що негативно відображається на повноваженнях та функціонуванні поліцейських детективів. Тому з управлінської точки зору необхідно впровадити належне законодавче забезпечення цієї діяльності, а стратегіям, концепціям розвитку МВС та детективної поліцейської діяльності надати статус закону. Окремі вчені як недолік оцінюють підзаконний характер реалізації кримінологічної політики в поліцейській діяльності [14, с. 227].

Приватна детективна діяльність, судячи з аналізу проекту Закону України «Про приватну детективну (розшукову) діяльність» [32], залишилася поза межами кримінологічної політики; запобіжній складовій у діяльності приватних детективів, на жаль, не було приділено увагу під час опрацювання законопроекту в комітетах Верховної Ради України та й надалі. На сьогодні немає можливості говорити про повноцінну реалізацію кримінологічної політики в діяльності приватних детективів, оскільки спеціальну законодавчу базу їхньої діяльності ще не визначено. Більш того, представлений зараз проект не містить спеціально визначених завдань або повноважень приватних детективів у сфері запобігання злочинності. Окремі нормативні приписи цього закону мають стосуватися звітності приватних детективів про результати діяльності, включаючи й кримінологічно значущі показники. У цьому контексті проект закону має бути доопрацьований.

У подальшому, тобто на момент набрання чинності зазначеним нормативним актом, має бути розроблена, обговорена та схвалена концепція або стратегія запобіжної діяльності приватних детективів. Такий вагомий професійний запобіжний ресурс у вигляді діяльності детективів має бути організованим та спрямованим на гарантування безпеки наших громадян.

Поза сумнівом, така чітка кримінологічна політика у сфері запобіжної діяльності приватних детективів сприятиме:

- 1) підвищенню довіри населення до правоохоронних та інших державних органів;
- 2) інформуванню населення щодо стану злочинності та найбільш криміногенних осередків;
- 3) доведенню до відома населення інформації стосовно напрямів запобіжної діяльності, здійснюваної правоохоронними органами;
- 4) поширенню інформації відносно затверджених стратегій забезпечення публічної безпеки й порядку та протидії злочинності, а також виконавців запланованих заходів;
- 5) відкритому діалогу державних, у тому числі правоохоронних, органів з активними представниками місцевої громади та пропозиції стосовно співробітництва для досягнення мети безпечного життя;
- 6) широкому інформуванню населення з питання запобіжних можливостей громадськості у сфері запобігання злочинності та кращих світових практик запобігання окремим злочинам [30, с. 15].

Висновки. Належна реалізація кримінологічної політики України в діяльності детективів надасть можливість установити й оцінити ризики (загрози) кримінологічної безпеки, оскільки поєднання діяльності державних органів та приватних організацій обумовить виявлення тих детермінантів, які раніше були невідомі.

Реалізація кримінологічної політики державними та приватними детективами багато важить для теорії та практики запобіжної діяльності, убезпечення українського суспільства взагалі. В її організації має знаходити вираження воля суспільства та пріоритети розвитку правоохоронного потенціалу соціуму, запроваджуватися новітні методики запобіжної діяльності. Тому забезпечення кримінологічної безпеки українського суспільства за найбільш важливими напрямками життєдіяльності шляхом поєднання державних та приватних зусиль – це основна ідея, що має бути втілена в організації запобіжної детективної діяльності.

Список використаних джерел

1. Василевич В. В., Поліщук Г. С. Реалізація кримінологічної політики у сфері кримінально-правової охорони довкілля. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2014. № 2. С. 37–49.
2. Голіна В. Кримінологічна політика в Україні : деякі теоретико-прикладні проблеми. *Вісник Академії правових наук України*. 2008. № 2 (53). С. 182–190.
3. Голіна В. Кримінологічна політика України як ресурс у протидії злочинності (реалії і можливості). *Вісник Національної академії правових наук України*. 2013. № 2. С. 193–201.
4. Голіна В. В. Кримінологічна політика України. *Правова доктрина України : у 5 т. Кримінально-правові науки в Україні : стан, проблеми та шляхи розвитку / за заг. ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова*. Харків : Право, 2013. Т. 5. С. 470–483.
5. Голіна В. В. Кримінологічна політика як основа розробки теорії і практики запобігання злочинності в Україні. *Проблеми законності*. 2016. Вип. 133. С. 192–203.
6. Голіна В. В. Кримінологічна політика : стан та перспективи. *Правова система України : історія, стан та перспективи: у 5 т. Кримінально-правові науки. Актуальні проблеми боротьби зі злочинністю в Україні / за заг. ред. В. В. Сташиса*. Харків : Право, 2008. Т. 5. С. 257–273.
7. Гусаров С. М. Законотворчість і законодавчий процес в Україні : монографія / за заг. ред. О. М. Бандурки. Харків : Золота миля, 2014. 412 с.
8. Джу́жа О. М., Василевич В. В. Концептуальні засади співвідношення кримінальної, кримінально-правової та кримінологічної політики. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*, 2014. № 4. С. 30–45.
9. Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1699-VII «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014–2017 роки». *Відомості Верховної Ради*. 2014. № 46. Ст. 2047.
10. Звіт Голови Національної поліції України С. Князева про результати роботи відомства за 2018 рік. URL : https://www.npu.gov.ua/assets/userfiles/files/zvity/Zvit_NPU_2018.pdf (дата звернення : 28.04.2019).
11. Звіт Національного антикорупційного бюро України за друге півріччя 2018 року. URL : <https://nabu.gov.ua/report/zvit-druge-pivrichchya-2018-roku> (дата звернення : 08.05.2019).
12. Іщук О. С. Механізм формування і реалізації кримінологічної діяльності органів прокуратури. *Європейські перспективи*. 2014. № 10. С. 89–95.
13. Іщук О. С. Реалізація кримінологічної політики держави в діяльності органів прокуратури. *Наше право*. 2015. № 2. С. 92–95.
14. Коваленко А. В. Поняття кримінологічної політики держави в діяльності поліції в Україні. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2016. № 4. С. 223–228.
15. Концепція державної політики у сфері боротьби з організованою злочинністю. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1000/2011> (дата звернення : 11.05.2019).
16. Концепція реалізації державної політики у сфері профілактики правопорушень на період до 2015 року. *Офіційний вісник України*. 2011. № 93. Ст. 3389.
17. Кудрявцев В. Н. Стратегии борьбы с преступностью. 2-е изд. испр. и доп. Москва : Наука, 2005. 385 с.
18. Кушнар'єв І. В. Стратегія протидії корупції як складова антикорупційної політики. *Право і безпека*. 2012. № 5(47). С. 177–181.
19. Литвинов О. М. Стратегія протидії злочинності. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2013. № 1. С. 377–387.
20. Литвинов О. М. Стратегія протидії злочинності. *Правова доктрина України: у 5 т. Кримінально-правові науки в Україні : стан, проблеми та шляхи розвитку / за заг. ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова*. Харків : Право, 2013. Т. 5. С. 552–560.
21. Марченко В. Ю. Антикорупційна політика в Україні : поняття, зміст та етапи формування. *Молодий вчений*. 2018. № 11. С. 121–124.
22. Мельничук Т. В. Кримінологічна безпека : сутність та концептуальне обґрунтування. *Актуальні проблеми держави і права*. 2011. Вип. 60. С. 132–138.
23. Наден О. В. Теоретичні основи кримінально-правового регулювання в Україні : монографія / Національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2012. 266 с.

24. Назимко Є. С. Депеналізація як елемент пенальної політики України : дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук : 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право. Академія адвокатури України. Київ, 2011. 254 с.

25. План заходів з виконання Концепції реалізації державної політики у сфері профілактики правопорушень на період до 2015 р. *Офіційний вісник України*. 2012. № 73. Ст. 2935.

26. Про Антикорупційну стратегію на 2018–2020 роки : Проект Закону України № 8324 від 26.04.2018. URL : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63942 (дата звернення : 14.05.2019).

27. Стратегія розвитку системи Міністерства внутрішніх справ України до 2020 року. URL : https://mvs.gov.ua/ua/pages/strategiya_2020.htm (дата звернення : 21.05.2019).

28. Ступник Я. В. Про кримінологічну складову політики протидії наркозлочинності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія : Право. 2012. Вип. 18. С. 132–135.

29. Туєв О. Кримінологічна політика і стратегії протидії рейдерству. *Публічне право*. 2012. № 4. С. 185–190.

30. Шрамко С. С. Роль громадськості у запобіганні злочинності в Україні : автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук : 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право. Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса Національної академії правових наук України. Харків, 2018. 20 с.

31. Юхно О. О. Актуальні проблеми визначення місця кримінологічної стратегії і тактики в системі запобігання злочинності держави. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2008. № 2. С. 34–39.

32. Пропозиції Президента до Закону «Про приватну детективну (розшукову) діяльність». URL : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57580 (дата звернення: 24.05.2019).

Бычин Сергей Александрович

(Центральний відділ поліції ГУНП в Донецькій області,
г. Мариуполь)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2895-1217>

РЕАЛИЗАЦИЯ КРИМИНОЛОГИЧЕСКОЙ ПОЛИТИКИ УКРАИНЫ В ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ДЕТЕКТИВОВ

В статье исследованы особенности реализации криминалогической политики Украины в деятельности детективов. Проанализированы сущность, механизм формирования и реализации криминалогической политики Украины. Определено состояние и разработаны предложения по совершенствованию реализации криминалогической политики Украины в деятельности государственных и частных детективов.

Ключевые слова: криминалогическая политика; формирование; реализация; механизм; преступность; детектив.

Bychin Serhii Oleksandrovych

(The Central Department of Police in the Donetsk Region, Mariupol)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2895-1217>

REALIZATION OF CRIMINOLOGICAL POLICY OF UKRAINE IN THE ACTIVITY OF THE DETECTIVES

The article examines the features of the implementation of the criminological policy of Ukraine in the detectives' activity. The essence, the mechanism of formation and implementation of the criminological policy of Ukraine are analysed. The state and proposals for improving the implementation of the criminological policy of Ukraine in the activity of state and non-state detectives are defined. The strategy of preventive detective work is considered in the context of the activities of state and non-state detectives. The specifics of the activity of detectives in Ukraine are focused on the most important areas of crime prevention - corruption and especially grave crimes (state detectives), the professional identification of crime determinants, the provision of information on crime by experts in their field (private detectives). A criminological policy in the field of preventing corruption crimes is characterized now by an appropriate level of formation and organization (starting from basic laws, completing plans to implement an anti-corruption strategy). Criminological policy in the activity of police detectives is at the level of formation. The corresponding direction of the criminological policy is formed both by regulatory legal acts of a general nature and by special laws and by-laws. Private detective work remained outside the criminological policy. The precautionary component in the activity of private detectives is not paid attention. The law should set the tasks and powers of private detectives in the field of crime prevention, reporting on performance.

Key words: criminological policy; the formation; implementation; mechanism; crime; detective.

Надійшла до редколегії 28.05.2019